

**ეპიზოდურ პერსონაჟთა სახეები და ფუნქციები
"ვეფხისტყაოსანში"**

მხატვრული ნაწარმოების მოქმედ პირთა კლასიფიკაციისას ცალკე გამოიყოფა მესამეხარისხოვანი ანუ ეპიზოდური პერსონაჟები.

მწერალს ეპიზოდური პერსონაჟი ნაწარმოებში შემოჰყავს მხოლოდ ერთხელ, ერთ გარკვეულ ეპიზოდში, შეასრულებინებს მას თავის როლს და მოქმედების ასპარეზიდან გაჰყავს ისე, რომ არ იძლევა მის დახასიათებას, არ არქმევს მას სახელსა და გვარს, ასევე არ მიუთითებს გმირის გარეგნობა—პორტრეტსა და ჩაცმულობაზე.

ლიტერატურულ ძეგლებზე დაკვირვებამ ცხადყო, რომ ეპიზოდური პერსონაჟი მცირე, მაგრამ ზოგჯერ ძალიან აუცილებელ როლს ასრულებს მოქმედების განვითარებაში. იმისდა მიხედვით, თუ როგორი სირთულისაა ეპიზოდური პერსონაჟების როლი, გადამწყვეტია თუ არა მათი ფუნქცია სიუჟეტური ხაზის განვითარებისათვის, ისინი შეიძლება დავეოთ ორ ძირითად ჯგუფად:

1. პასიური ეპიზოდური პერსონაჟები
2. აქტიური ეპიზოდური პერსონაჟები

ეპიზოდური პერსონაჟების ზემომოყვანილი კლასიფიკაცია მოვახდინეთ შოთა რუსთაველის პოემა „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტზე დაყრდნობით.

შოთა რუსთაველს თავის პოემაში სიუჟეტის განვითარების დროს ხშირად სჭირდება მესამეხარისხოვანი პერსონაჟების მოშველიება. მწერალი მათ იყენებს ორი ან რამდენიმე ეპიზოდის ერთმანეთთან დასაკავშირებლად, ეპიზოდებს შორის მიზეზ-შედეგობრივი ურთიერთობის დასამყარებლად, მოქმედი გმირების შესახვედრად ან, პირიქით, დასაცილებლად და სხვ. პოემის ტექსტის ანალიზმა აჩვენა, რომ ისინი ხან პასიურ, ხან კი აქტიურ როლს ასრულებენ მოქმედების წინსვლაში, მომდევნო ეპიზოდის განვითარებაში.

1. პოემაში მესამეხარისხოვან პერსონაჟებად პირველად გამოჩნდებიან ვაზირები, რომლებიც მეფეს უწონებენ გადაწყვეტილებას თინათინის ხელმწიფედ დასმის შესახებ. ისინი, გარდა იმისა, რომ მონაწილეობენ მეფესთან დიალოგში, სხვა რაიმე მოქმედებას არ ასრულებენ, მაგრამ მათი თანხმობა გარკვეული მნიშვნელობისაა ამბის შემდგომი განვითარებისათვის. ვაზირები "ვეფხისტყაოსანში" პასიური ეპიზოდური პერსონაჟები არიან;

2. თინათინმა იხმო გამზრდელი და დაავალა მოეტანა საქურქლე, რომელიც მეფე ქალმა ხალხს უწყალობა. გამზრდელი პასიური ეპიზოდური პერსონაჟია;

3. როსტევეანისა და ავთანდილის ნადირობაში მონაწილეობს თორმეტი მონა. ნადირის მორეკვის შემდეგ მათ ნანადირევი დაიანგარიშეს და გამარჯვებულები გამოავლინეს. მეფე როსტევეანმა უცხო მოყმის ამბის შესატყობად ამ მონებიდან ჯერ ერთი, შემდეგ კი თორმეტივე გაგზავნა. უცხო მოყმემ ისინი დახოცა;

4. როსტევეან მეფემ უცხო მოყმის საქმენელად ქვეყნის ოთხივე კუთხეს გაგზავნა მონა კაცები, რომლებმაც ერთი წელიწადი იარეს, ვერა გაიგეს რა და უკან დაბრუნდნენ;

5. თინათინმა ავთანდილი თავისთან იხმო მონა ზანგის საშუალებით;

6. ავთანდილმა როსტევეან მეფესთან ეჭიბი შეგზავნა და მისი პირით შეატყობინა, რომ სალაშქროდ წასვლას აპირებდა;

7. ავთანდილმა წასვლის წინ თავის ყმებს წერილი დაუტოვა და სთხოვა შერმადინის მორჩილება.

ზემოჩამოთვლილ შვიდივე ეპიზოდში გამოყვანილი ეპიზოდური პერსონაჟები: ვაზირები, გამზრდელი, მონები, ყმები, ეჯიბი პასიურ პერსონაჟებად უნდა მივიჩნიოთ. მათი როლი ხშირად იმდენად უმნიშვნელოა, რომ დიალოგშიც კი არ მონაწილეობენ, მწერალი მათ მხოლოდ ახსენებს დახასიათებისა და აღწერის გარეშე, მაგრამ ამ მოქმედი პირების არსებობა სიუჟეტისთვის აუცილებელია.

პასიური ეპიზოდური პერსონაჟები "ვეფხისტყაოსანში" მრავლად დაიძებნება, მაგრამ საკითხის დასაზუსტებლად, ვფიქრობთ, მოყვანილი ნიმუშებიც საკმარისია.

რაც შეეხება აქტიურ ეპიზოდურ პერსონაჟებს, ისინი პოემაში უფრო საინტერესოდ და შესამჩნევად, ცოცხლად არიან წარმოჩენილი.

1. ავთანდილს შეხვდნენ ხატაელი ძმები, რომელთა შესახებ რუსთაველი შედარებით ვრცლად მოგვითხრობს. სწორედ ამ ეპიზოდურმა პერსონაჟებმა უამბეს ავთანდილს უცხო მოყმის შესახებ და დაანახეს კიდევ შორს მიმავალი მხედარი. ე.ი. მესამეხარისხოვანმა პერსონაჟებმა — ხატაელმა ძმებმა გადამწყვეტი როლი შეასრულეს ავთანდილისა და ტარიელის შეხვედრაში, ამიტომ ისინი აქტიურ ეპიზოდურ პერსონაჟებად უნდა მივიჩნიოთ. მათი შემოყვანა პოემაში გარდაუვალი აუცილებლობითაა გამოწვეული:

2. ასევე მნიშვნელოვანია "ვეფხისტყაოსნის" სიუჟეტში ხვარაზმშას ძის შემოყვანა და ტარიელის მიერ მისი მოკვლა. რომ არა ეს ეპიზოდი, ნესტან-დარეჯანი არ მოხვდებოდა ქაჩეთის ციხეში, რომლის დამზობა და სიკეთის გამარჯვება პოემის მთავარი აზრი და მიზანია;

3. აქტიური ეპიზოდური პერსონაჟები არიან ზანგი მონები, რომლებმაც კიდობნით ატარეს ნესტან-დარეჯანი და ბოლოს ზღვათა სამეფოში მიიყვანეს. მათ გადაკარგეს ტარიელის სატრფო;

4. აქტიურ ეპიზოდურ პერსონაჟებად უნდა ჩაითვალოს ფატმანის გრძნეული მონები, რომლებმაც დახოცეს ზანგები და მშვენიერი ნესტან-დარეჯანი ფატმანს მიჰგვარეს;

5. აქტიური ეპიზოდური პერსონაჟებ ქაშნაგირი, რომლის მოკვლის შემდეგ ფატმანმა სიმართლე უამბო ავთანდილს და გაიხსნა ნესტან-დარეჯანის ადგილ-სამყოფელის საიდუმლო;

6. აქტიური ეპიზოდური პერსონაჟები არიან ქაჩები, რომლებმაც შეიპყრეს და ტყვედ წაიყვანეს ნესტან-დარეჯანი, ჩასვეს ის ქაჩეთის ციხეში და მოწყვდიტეს სამყაროს;

7. ასევე აქტიური ეპიზოდური პერსონაჟია ფატმანის გრძნეული მონა, რომლის საშუალებითაც კავშირი დამყარდა ქაჩეთის ციხესა და გარე სამყაროს შორის. მან ფატმანის წერილი გადასცა ნესტანს, ხოლო საპასუხო წერილები მისი მეშვეობით მიუვიდა ფატმანსა და ტარიელს. სწორედ ამ გრძნეული მონის აქტიური მოქმედებით მიაგნო ტარიელმა სატრფოს, მეგობრების დახმარებით დაამზო ბოროტების სიმბოლო — ქაჩეთის ციხე და გაათავისუფლა მიჯნური.

მაშასადამე, "ვეფხისტყაოსნის" მთავარი იდეის გადასაწყვეტად კვანძის გახსნაში ერთ-ერთ წამყვან როლს ასრულებს ფატმანის გრძნეული მონა — აქტიური ეპიზოდური პერსონაჟი, რომლის დახმარების გარეშე გმირი რაინდები ქაჩეთის ციხეს ვერ მიაგნებდნენ.

ამრიგად, აქტიური და პასიური ეპიზოდური პერსონაჟები მზატვრულ ნაწარმოებში მთავარ და მეორეხარისხოვან გმირებს ეხმარებიან ან ხელს უშლიან მიზნის განხორციელებაში. ისინი სიუჟეტში მომენტალურად შემოდებიან და პატარა როლის შესრულების შემდეგ მყისვე ქრებიან. ისინი პასიურად ან აქტიურად მონაწილეობენ კვანძის გახსნაში და მეტ-ნაკლებად სერიოზულ კვალს ტოვებენ ნაწარმოებში.

ლიტერატურა

- ლიტერატურის თეორიის საფუძვლები, თბ., 2001.
 მ. ნიჟარაძე, ზ. კიკვიძე, 2007 - მ. ნიჟარაძე, ზ. კიკვიძე, ლიტერატურის-
 მცოდნეობის პრობლემები, ქუთაისი, 2007.
 შოთა რუსთაველი, "ვეფხისტყაოსანი", თბ., 1986.

MADONA NIZHARADZE

FUNCTIONS OF EPISODIC CHARACTERS IN "THE KNIGHT IN THE PANTHER'S SKIN"

The imagery of the episodic characters of Sh. Rustaveli's epic poem "The Knight in the Panther's Skin" can be classified in two groups. 1. Passive and 2. Active episodic characters.

Passive episodic characters are: viceroys, foster parents, slaves, serfs, ushers etc. Their role is sometimes so negligible that they even do not participate in dialogues. The author often mentions them without description of their personalities; they even do not have their first names and are referred to according their trade or social labels. In spite of all these their existence is indispensable for the plot.

Active episodic characters are more interesting and they are more vividly represented than the first group of the secondary characters. These are: brothers from Khataeti, son of Khvarazmshah, negro slaves, a wine-taster, Kajevis(s), Patman's wizard slaves etc. The fabric of the story is woven with participation of these active episodic heroes and heroines. They tear down the "castle of Kajeti" the symbol of evil and achieve victory of the good.

Active and passive episodic characters have their particular roles in the story. They either assist or prevent the protagonists from their struggle to achieve their objectives. Episodic characters appear spontaneously in the plot and often fulfilling their minor roles vanish from the theatre immediately. They take active or passive parts in the dénouement and leave more or less important traces.